

Література

1. Алиев С.М. История Ирана. XX век / С.М.Алиев. – М.: Ин-т востоковедения РАН: Крафт+, 2004. – 648 с.
2. Марсден П. Талибан. Война и религия в Афганистане / П. Марсден. – М.: ООО «Городец-издат», 2002. – 173с.
3. Спольников В.Н. Афганистан: исламская оппозиция. Истоки и цели. – М.: Наука, 1990. – 192 с.
4. Сажин В.И. Иран и проблемы Афганистана / И.В.Сажин. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2002/10-04-02.htm>
5. Фридман Дж. Сирия, Иран и баланс сил на Среднем Востоке / А. Роджерс / И.В.Сажин [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://hvylya.org/analytics/geopolitics/sirija-iran-i-balans-sil-na-srednem-vostoke.html>
6. Максимов А. Стражи исламской революции помогают Дамаску / А.Максимов [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.webcitation.org/6HG7wu6SW>
7. Иранские командос покидают Сирию. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.webcitation.org/6JeGBOuXz>

Майстренко В.М.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО КЛАСУ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

У будь-якому суспільстві існує меншість, яка безпосередньо приймає політичні рішення, здійснює управління, відповідає за стан розвитку усього суспільства та реалізує владні кроки, які потім оцінює більшість. Ця меншість – політичний клас суспільства, представники якого володіють знаннями та вміннями для професійного управління складними соціальними, економічними та політичними процесами. Зокрема, політичний клас здійснює функції управління, політичного представництва інтересів великих суспільних верств, реалізації та узгодження потреб та вироблення політичного курсу держави, визначення мети та завдань суспільного розвитку, ухвалюють владні рішення та ін. Усі функції політичного класу реалізуються на наступних етапах їх

діяльності: – вивчення і аналіз інтересів різних соціальних груп, дослідження громадської думки щодо важливих суспільно-політичних питань; – перетворення соціальних інтересів на політичні установки правлячих груп; – утворення політичної ідеології, як дороговказу політичної діяльності та процесу управління; – інституціоналізація процесу політичного управління (створення необхідних політичних, законодавчих, економічних та соціальних умов для управління); – підготовка та відбір кадрів для управлінських інституцій; – обрання лідерів, які уособлюють обраний курс та несуть відповідальність за його реалізацію перед політичним класом та суспільством у цілому.

На думку Ф. Рудича, існує два основних підходи до визначення сутності політичного класу. «Перший – субстанціональний. Найповніше цей підхід представлений у творах класиків марксизму-ленінізму. Ґрунтуючись на марксистській теорії, політичний клас можна подати як спільноту людей, що реально існує. Члени класу (незалежно від власної волі й бажання) за визначенням є його представниками. Вони – носії класових відносин. Їхня політична поведінка відповідає основним інтересам класу. Класовий інтерес, відповідна свідомість, ідеологія, політична культура – продукти, які виробляються в результаті взаємодії реальних людей... Другий підхід – функціональний. Належність до політичного класу за цим підходом визначається не лише натуральним існуванням класу, а й виконуваними функціями в політичній системі, його місцем і політичною позицією в ній. До цих функцій належать прийняття стратегічних рішень, розподіл суспільних ресурсів, представництво соціальних інтересів, підтримання громадського порядку, забезпечення стабільності розвитку суспільства» [1].

На різних історичних етапах під політичними класом розуміли касту, аристократію, олігархію, еліту, бюрократію, медіакратію, технократію. Безумовно, усі ці соціальні групи відрізнялись походженням, історичною місією, умовами діяльності, механізмами ротації. Проте, їх фундаментальним спільним знаменником виступає визначальна, привілейована позиція у політичному просторі, роль у процесі управління та визначення не лише власної долі, а майбутнього усього суспільства у цілому. Головне – це контроль над владою та її джерелами – багатством, силою та знаннями.

Дослідженням політичної еліти суспільства та політичного класу присвячено класичні роботи Конфуція, Платона, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, А. де Токвіля, Ф. Ніцше, Г. Моска, В. Парето, М. Міхельса,

В. Липинського, Х. Ортега-і-Гасета, Г. Лассуела, Р. Арона, Р. Даля, С. Ліпсета, Й. Шумпетера, Ч. Міллса, З. Бжезинського, Т. Боттомора, Ю. Габермаса, О. Гаман-Голутвіної та ін.

У сучасній вітчизняній політичній науці дослідженням політичного класу присвячено роботи таких вчених, як Ф. Рудич, В. Бебик, М. Головатий, А. Пахарєв, Л. Кочубей, Г. Зеленько, Н. Кононенко, В. Журавський, В. Кремень, С. Наумкіна, Т. Науменко, М. Обушний, Д. Яковлев та ін.

До основних інтерпретацій та підходів до визначення сутності політичного класу, які допомагають сформувати комплексне сучасне уявлення щодо цього феномену суспільного життя відносяться:

- обґрунтування розподілу суспільства на більшість та правлячу меншість («благородних чоловіків» та «низьких людей» за Конфуцієм, осіб з «домішкою» золота, меді, заліза за Платоном та ін.);
- дослідження форм правління доби Античності та Середньовіччя (демократія, аристократія, олігархія, тиранія, монархія, теократія, охлократія та ін.);
- теорія економічного панування та класової боротьби (К. Маркс, Ф. Енгельс та ін.)
- теорія правлячого класу Г. Моска. На його думку розвиток будь-якого суспільства незалежно від способу організації державної влади здійснюється панівним класом, який зберігає владу завдяки кращій організованості, освіті, формуванню відповідних силових структур. Г. Моска також наголошував на неоднорідності політичного класу, який поділяється на вище керівництво та середній клас. Він вважав, що для доступу до політичного класу необхідно належати до військової, фінансової або церковної аристократії;
- теорія «колообігу» політичних еліт В. Парето. На його думку, соціальні зміни в суспільстві є наслідком боротьби всередині політичного класу, саме тому і відбувається «циркуляція» еліт. В цілому, еліта поділяється на правлячу, опозиційну та контреліту. І якщо правляча та опозиційна еліти змагаються за владу у межах даного політичного устрою, то контр еліта намагається змінити фундаментальні основи наявного політичного режиму. В. Парето також розрізняв два типи еліт, які послідовно змінюються: «леви» (сильні, рішучі, вольові, консервативні, відверті особи, які спираються на силу та авторитарні методи управління) та лисиці для яких характерне використання маніпуляції, обману, демагогії, популізму, вони спираються на підкуп, роздачу винагород;

– теорія «залізного закону олігархії» Р. Міхельса. Він вважав, що будь-яка організація (партія, держава) для ефективного управління утворює певну групу – олігархію, що перебирає на себе усю владу та намагається обмежити участь мас у політичній діяльності та управлінні;

– функціональний підхід до сутності політичного класу, представники якого наголошують на тому, що до політичного класу можна відносити усіх, хто виконує відповідні функції управління суспільством, має владу. Представники цього підходу вважають основною ознакою політичного класу високий соціальний статус у системі влади. До політичного класу відносять тих, хто має високий соціальний статус у суспільстві і займає ключові позиції. Крім того, представники політичного класу повинні мати високий інтелектуальний показник. У цілому, функціональний підхід найбільш широко трактує поняття політичного класу та еліти;

– ціннісний підхід, на відміну від функціонального, вважає еліту не стільки організованим управлінням меншості, скільки найбільш творчою, освіченою, продуктивною частиною суспільства, якій притаманні високі інтелектуальні, моральні і духовні цінності. На думку Х. Ортегі-і-Гассета представники політичного класу повинні постійно вдосконалюватися, втілювати ідеали духовності, моральності, жертвовності, служіння;

– ліберальний підхід (Й. Шумпетер, Ч. Мілс та ін.). Представники цього підходу наголошують, що політичний клас – це активна меншість суспільства, яка посідає у державних та економічних інститутах стратегічні позиції і чинить важливий вплив на життя більшості людей. Ліберальний підхід виходить із конкуренції еліт в умовах демократії, їх змаганні за владу під час електоральних кампаній.

Таким чином, політичний клас представляє собою привілейовану соціальну групу, представники якої посідають керівні позиції у владних структурах і безпосередньо приймають участь в ухваленні політичних рішень.

Література

1. Рудич Ф. Політичний клас у сучасній Україні: передумови становлення [Електронний ресурс] / Ф. Рудич // Віче. – 2009. – № 9. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1449/>